

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 68)

KLEUTERS IN HET VIZIER

Kleuters bereiden zich al spelend voor op het 'echte leren' vanaf groep 3. Ze ontwikkelen vaardigheden die de basis vormen voor taal en rekenen. Daarom is het zo belangrijk om de vinger aan de pols te houden: hoe eerder je in het vizier hebt dat kleuters achterblijven in hun ontwikkeling, hoe sneller je kunt ingrijpen en latere leerachterstanden voorkomen. Hoofddoel van het observeren van kleuters is dan ook voorspellen of leerlingen later in de problemen zullen komen of niet. Hoe goed zijn observatieinstrumenten eigenlijk? Kim en Suen (2003) beschrijven welke instrumenten wel of geen voorspellende kracht hebben, dus welke bruikbaar zijn en welke je beter links kunt laten liggen.

HET IDEE

Beoordeling in de kleuterklas is zelden summatief (gericht op cijfers geven en beoordeling van het leren). Het doel is juist om informatie te verzamelen over waar kleuters staan in hun ontwikkeling. Herkennen ze bijvoorbeeld alle afzonderlijke klanken? En hebben ze enig idee van hoeveelheden? Dergelijke vaardigheden zijn onmisbaar om in groep 3 met succes te leren lezen en rekenen (zie kader hiernaast). Je kunt hun ontwikkeling op diverse manieren monitoren: meer informeel, zoals notities maken van eigen observaties of een portfolio (laten) bijhouden, en meer formeel, met het afnemen van (gestandaardiseerde) observatie-instrumenten. Over deze formele toetsen gaat het onderzoek van Kim en Suen. Deze toetsen zijn zo ontwikkeld dat de score iets vertelt over hoe goed of slecht een leerling later zal presteren, dus of de basis wel of niet op orde is. De onderzoekers wilden weten of de toetsen inderdaad voorspellende kracht hebben. Want ze zagen dat uitkomsten over die voorspellende waarde nogal wisselden per situatie. Ze wilden daarover voor eens en altijd uitsluitsel geven. Leraren moeten er immers wel op kunnen vertrouwen dat een toets zijn werk goed doet. Daarom hebben ze de statistieken van in totaal 44 studies naar kleutertoetsen geanalyseerd. Het ging daarbij om een grote diversiteit: intelligentietoetsen, toetsen voor taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling, etc.

ONTLUIKEND LEZEN EN REKENEN

Kleuters ontwikkelen vaardigheden die hen helpen bij het latere taal- en rekenonderwijs. Dit zijn enkele vaardigheden die kleuters eind groep 2 onder de knie moeten hebben:

Taal

- Klanken onderscheiden
- Gesproken woorden en lettergrepen onderscheiden
- Rijmen
- Het fenomeen geschreven taal begrijpen
- Verhaalbegrip (bij voorlezen)
- (sommige) lettersymbolen herkennen

Rekenen

- ruimtelijke woorden als boven, onder, voorkant, rond en vierkant begrijpen
- gevoel voor hoeveelheden: meer-minder, groter-kleiner, langer-korter
- tot 10 kunnen tel kun
- (sommige) getalsymbolen herkennen

DE INZICHTEN

Er bleken grote variaties te zijn in de voorspellende kracht. Eén mogelijke verklaring konden Kim en Suen al snel naar de prullenbak verwijzen: de variaties hadden niets te maken met statistische oneffenheden, want die konden ze eenvoudig wegpoetsen. Maar daarna bleven de verschillen bestaan. En dus analyseerden de onderzoekers welke situatie of soort bepaalt of een toets wel of geen betrouwbare voorspellingen doet. Dit zijn hun **conclusies**:

- Toetsen gericht op taalvaardigheid (ontluikende geletterdheid) zijn over het algemeen stabiel en dus betrouwbaar.
- Dat geldt ook voor algemene cognitieve toetsen of toetsen voor 'rijpheid'.
- De scores van intelligentietoetsen voor kleuters schommelen te veel: ze zijn contextgevoelig en daardoor is hun voorspellende kracht minder betrouwbaar.
- Hetzelfde geldt voor toetsen die niet-cognitieve zaken meten, zoals motoriek en sociale ontwikkeling.
- Ook de soort toets maakt uit: ratings door leraren of ouders van toets-antwoorden van leerlingen voorspellen beter dan scores uit meerkeuzetoetsen.

Kim en Suen noemen de laatste conclusie het meest opzienbarend: het betekent dat subjectieve inschattingen van nabije volwassenen betrouwbaarder zijn dan objectieve meerkeuzevragen. Hun aanbeveling aan scholen is: staar je niet blind op instrument A of B, maar kijk vooral naar je eigen school: Wat is je leerlingpopulatie en welke behoeften of risico's zijn er? Wat is de focus in jullie lesprogramma? En voor welke informatie heb je de toets nodig? Monitoring, willen Kim en Suen maar zeggen, omvat meer dan een toets.

- [Artikel](#) Alternatief voor de kleutertoets
- [Webinar](#) Waar moet je bij kleuters op letten?
- [Artikel](#) Concentratie kleuters geen graadmeter leerproblemen

IN DE KLAS

In de kleuterklas ontdekken kinderen op allerlei manieren de wereld om hen heen. Dat gebeurt vaak op een speelse manier, waarbij jij als leraar hun van alles aanreikt: prentenboeken, gedichten, getallenlijnen, blokken, puzzels, potloden en papier, enz. Al doende ontwikkelen ze kennis en vaardigheden waar ze een schoolloopbaan lang profijt van hebben. Het is belangrijk om die vaardigheden goed te monitoren, zodat je bij achterstanden tijdig in kunt grijpen. Sommige van die vaardigheden herken je als leraar tijdens het lesgeven al. Of kleuters zich kunnen concentreren op een taak of kunnen luisteren, zie je snel genoeg. Voor het in beeld krijgen van andere vaardigheden is er, naast die alledaagse observaties, vaak meer nodig. Om bijvoorbeeld te weten of jouw leerlingen ruimtelijke begrippen als voor, achter, boven en onder begrijpen, moet je **gerichte oefeningen** doen. Je kunt dit zo speels en zakelijk maken als bij jullie school (visie) past, zolang je maar **gestructureerd de ontwikkeling van kleuters bijhoudt**. Dat betekent ook dat je moet weten welke vaardigheden cruciaal zijn voor een goede start in groep 3 en waar je dus extra alert op moet zijn. Houd bij je observaties dat einddoel voor ogen en verdiep je in belangrijke tussenstappen. Zo is gericht oefenen met rijmwoorden essentieel om leerlingen goed voor te bereiden op leren lezen in groep 3. Met woordspelletjes en liedjes kun je dit op een speelse manier doen. Een checklist, met die tussenstapjes en benodigde vaardigheden, helpt je om gericht te observeren.

Leerlingen over wie je je zorgen maakt, kun je **informeel toetsen**, met enkele gerichte oefeningen: die bieden jou inzicht in waar ze staan. Het is daarbij belangrijk dat je kleuters niet eerst klaarstoomt voor zo'n toets, maar ze juist de kans geeft spontaan te laten zien wat ze kunnen (zie [artikel](#) 'Vermijd teaching to the test'). Waar nodig bied je vervolgens extra oefening. Kleuters tijdig en waar nodig bijspijkeren is belangrijk, maar hen een jaar extra laten kleuteren is zelden zinvol (zie [artikel](#) 'Zittenblijven lost zelden iets op'). Nauw overleg met je collega's uit de middenbouw en een goede overdracht zijn dat wel. Zo geef je jouw kleuters een soepele start in groep 3.